

§

§

§

BRYTNINGSSKEDEN

HANDBOK

UNGA 15–20 ÅR

2017

Handbok om service
för unga
med utvecklingsstörning

BRYTNINGSSKEDEN
HANDBOK
UNGA 15–20 ÅR
2017

Innehåll

Självbestämmande	4
Serviceplanen	4
FPA:s förmåner och bidrag vid 16 år	6
Rehabiliteringsplanen	6
Studier	7
Arbete	8
Arbets- och dagverksamhet	9
Ett eget hem	10
Intressebevakning	11
Stöd via tredje sektorn	12
Checklista Födelsedagar	14
Exempel på stödformer och tjänster	16
Litteraturtips	18

Ungdomstiden – en tid för förändring

När en ung person med utvecklingsstörning närmar sig vuxen ålder ändras många saker. Genom att i god tid planera för förändringarna kan den unga och familjen förbereda sig för det nya livsskedet.

Då barnet uppnår 16-års ålder upphör flera av de förmåner som hängt med sedan småbarnstiden och ungdomstiden. Den unga vuxna måste till exempel på nytt ansöka om Folkpensionsanstalten FPA:s förmåner. Den unga vuxna är på väg att bli självständig och kan behöva stöd i detta, kanske av personer som inte hör till den närmaste familjen. Den unga går vanligtvis fortfarande i grundskolan, men så småningom är det naturligt att börja fundera på studier, arbete, utkomst och boende samt service och stöd som en ung vuxen med utvecklingsstörning behöver i sin vardag. Även resten av familjen kan behöva stöd i förändringsprocesserna.

Syfte med den här handboken är att ge en överblick över de vanligaste ändringarna i förmåner och stöd som ungdomstiden medför. Informationen har hämtats bl.a. från webbportalen Infobanken.fi, THL:s Handbok för handikappservice (Vammaispalvelujen käsikirja), Folkpensionsanstalten, Kehitysvammaisten Tukiliitto samt Vernerinet. Därtill har vi på FDUV samlat tips och idéer via vårt arbete med barn, unga och deras familjer. För mer ingående information om de olika serviceformerna rekommenderar vi Socialskyddsguiden, som ges ut av Kehitysvammaisten Tukiliitto och översätts till svenska av FDUV.

Vi strävar efter att uppdatera handboken kontinuerligt och tar gärna emot läsarnas kommentarer och förslag till förbättringar. Och kom ihåg: fastän mycket förändras när den unga går mot vuxen ålder är det ändå mycket som förblir som förut.

Annette Tallberg
Sakkunnig, intressepolitiskt arbete
040 674 72 47
annette.tallberg@fduv.fi

Självbestämmande

Enligt Finlands grundlag har alla personer självbestämmanderätt. För personer med utvecklingsstörning kan det vara svårt att utöva självbestämmanderätten fullständigt. En del har svårt att själva bedöma hur mycket och vilket slag av stöd de behöver, medan andra behöver mycket stöd för att kunna uttrycka sina önskemål och sin vilja. Det är viktigt att redan under barn- och ungdomstiden ge den unga möjlighet att så långt som möjligt vänja sig vid valsituationer, uppmuntra hen att uttrycka sig och ge stöd i att fatta beslut.

Den unga är beroende av sin omgivning och behöver stöd av sina närstående för att förstå och hantera vardagliga frågor. Hit hör frågor om varför det är bra att ta hand om sin hälsa genom att äta hälsosamt och motionera samt på vilket sätt man kan delta i fritidssysselsättningar och skapa vänskapsrelationer. Den unga behöver också stöd i att frigöra sig från sina föräldrar och i att vänja sig vid ett liv där de inte är närvarande varje dag. För många kan det till exempel vara ottydligt att vuxenlivet innebär att man flyttar från sina föräldrar och sitt barndoms hem till ett eget hem. Det kan vara bra att träna inför dessa förändringar.

En grund för stärkt självbestämmanderätt är att man förstår och blir förstådd. Det kan vara bra att kartlägga på vilket sätt den unga kommunicerar och om hen behöver stöd med kommunikationen, till exempel hjälpmedel eller tolktjänst. Alla har rätt till kommunikation och med rätt stöd ökar den ungas möjligheter att vara delaktig i samhället.

Serviceplanen

Serviceplanen är en verksamhetsplan mellan brukaren och den som anordnar socialvård (kommunen). Det är viktigt att uppdatera serviceplanen och se till att det i planen står hur det stöd och den hjälp som den unga personen och familjen behöver fortsätter enligt behov och utan onödiga avbrott. Av serviceplanen ska också framgå vilka framtida behov personen har t.ex. gällande boende och stöd för sysselsättning.

Serviceplanen ger inte automatisk tillgång till tjänsterna. Detta innebär att den unga eller hans anhöriga separat måste ansöka om dem av socialväsendet trots att tjänsterna finns omnämnda i serviceplanen. Serviceplanen är inte ett förvaltningsbeslut av myndigheterna och inte ens då planen är undertecknad är juridiskt bindande. På basis av serviceplanen har brukaren ingen direkt rätt att kräva att få tjänster och stödinsatser som ingår i planen. De tjänster och stödinsatser som är antecknade i serviceplanen ska ändå beviljas om det inte är motiverat att handla på annat sätt. Serviceplanen binder kommunen och ett myndighetsbeslut som avviker från planen kräver särskild motivering. Om det uppstår ett nytt behov, som inte är registrerat i serviceplanen, kan den unga eller hans anhöriga be att socialarbetaren uppdaterar serviceplanen på nytt.

Enligt lagen ska beslut om service och stöd fattas utan obefogat dröjsmål och senast inom tre månader, om inte utredningen av ärendet av särskilda skäl kräver längre behandlingstid.

Tips!

Dessa material kan vara till hjälp om man vill på egen hand fundera på sina önskemål, drömmar och resurser samt på vilket stöd man behöver.

Pussel för ett gott liv

Pussel är tänkt för familjer med funktionshindrade barn, men passar också andra. Det kan användas som ett förberedande hjälpmedel före mötet med kommunen. I Pusslet samlar familjen sina egna tankar och önskemål om sitt liv och behovet av stöd och service i vardagen.

Serviceplanen består av:

1. Beskrivning av personens nuvarande situation
2. Den service och de stödformer som personen använder

Såväl formellt (professionellt) och icke-formellt stöd antecknas. Alla planer som har utarbetats för personen antecknas till exempel socialvårdslagens klientplan, handikappservicelagens serviceplan, specialomsorgslagens specialomsorgsprogram, klientlagens service- och vårdplan, mentalvårdslagens mentalvårdsplan, närståendevårdslagens plan för närståendevård, rehabiliteringsplan, individuell läroplan samt den individuella planen inom specialomsorgen, den så kallade IP-planen inom till exempel Kårkulla samkommun.

3. Behovet av service och stöd

I serviceplanen kartlägger man vilket behov av nödvändig service och stöd personen har, hur ändamålsenliga och tillräckliga nuvarande tjänster och stödinsatser är samt hur nöjd och tillfreds personen är med nuvarande service och stöd. I kartläggningen ingår även personens behov av ändringar i servicen. I serviceplanen bör antecknas behov av till exempel boendetjänster i framtiden, särskilt om det kommer att uppstå inom cirka 5 år samt eventuella behov av till exempel boendeträning och flyttningsförberedelse. I serviceplanen antecknas också de behov av service och stödinsatser som personen själv framför, behov av förändringar samt tillägg till nuvarande service- och stödformer, exempelvis gällande följande: social trygghet (FPA:s förmåner och annat social- och utkomstskydd), social service, tjänster och stödinsatser som ges med stöd av socialvårdslagen, handikappservicelagen, specialomsorgslagen samt hälsovårds- och rehabiliteringstjänster. Därtill kartläggs situationen och önskemål om utbildning och arbetsliv.

4. Familjens/vårdnadshavarens behov av service och stöd

Till exempel närståendevårdsstöd och avlastning

5. Personens övriga behov av service och stöd samt ansvarsfördelning
6. Underskrifter och delgivning

Mera information: socialväsendet

Så här klarar jag mig!

I detta lättlästa material kan personen själv fylla i vilket stöd hen behöver för att kunna göra de aktiviteter som hen tycker att är viktiga i det dagliga livet. Materialet utgår från att alla personer med hjälp av rätt stöd kan vara aktiva och delaktiga i det vardagliga livet. Anhöriga och andra som känner personen väl kan också ge sin syn på stödbehovet. Ett kompletterande elektroniskt bildmaterial har gjorts av FDUV och Folkhälsans Center för kompletterande kommunikation och pedagogik.

Ladda ner eller beställ

Du kan ladda ner materialen på FDUV:s webbplats www.fduv.fi. De kan även beställas som tryckta broschyrer på shop.larum.fi. Materialen kostar 10 euro styck, postningskostnader tillkommer.

FPA:s förmåner och bidrag vid 16 år

Den unga och hens familj bör kontakta den personliga rådgivaren vid Folkpensionsanstalten FPA för att kartlägga den ungas helhetssituation och uppdatera ansökningar. Följande bidrag bör behandlas: handikappbidrag, rehabiliteringspenning, bostadsbidrag, möjlig pension och vårdbidrag som är kopplat till den, studiestöd, hjälpmedel som behövs för studier och tolkningstjänst.

FPA:s kontaktcenter erbjuder svenskspråkig telefonrådgivning måndag till fredag kl. 8–16.

Handikappbidrag 020 692 231

Pensionsärenden 020 692 222

Rehabilitering 020 692 225

Sjukdom 020 692 224

Mera information: FPA

Rehabiliteringsplanen

Det är viktigt att uppdatera rehabiliteringsplanen eftersom den skickas som bilaga till flera ansökningar. Rehabiliteringsplanen görs upp vid en enhet inom den offentliga hälso- och sjukvården eller ett specialomsorgsdistrikt, som ansvarar för bedömningen av patientens rehabiliteringsbehov, för planeringen och uppföljningen av rehabiliteringen och vid behov för den fortsatta vården under rehabiliteringen. Rehabiliteringsplanen behövs till exempel för ansökan om rehabiliteringspenning för unga.

Inom ramen för medicinsk rehabilitering kan personen ha rätt till en utredning av kommunikationshjälpmedel samt handledning. Detta kräver en remiss till specialistsjukvården. Samtidigt kan det vara bra att utreda behovet av taltolk i stället för att anhöriga eller assistenter också sköter tolkningen.

Rehabiliteringspenning för unga

Det blir allt vanligare att unga personer med utvecklingsstörning som kommer in i arbetslivet har en yrkesexamen. Nuförtiden får ungdomar under 20 år inte automatiskt sjukpension, i stället beviljas 16–20 åriga ungdomar rehabiliteringspenning för ungdomar. Under den här tiden utreds den unga personens möjligheter till fortbildning, arbetsliv och behov av pension. Till ansökan bifogas också en individuell studie- och rehabiliteringsplan som görs upp i samarbete med utbildningsenheten.

Rehabiliteringspenningen för ungdomar uppgår till minst 30,41 euro per vardag. För tiden mellan rehabiliteringsbeslutet och rehabiliteringen och tiden mellan rehabiliteringsperioderna betalas rehabiliteringspenningen i allmänhet nedsatt med 20 procent.

Rehabiliteringspenningen för ungdomar utbetalas efter självrisktiden högst till slutet av den månad då den unga fyller 20 år. Om den unga då genomgår en rehabiliteringsperiod, exempelvis utbildning, utbetalas rehabiliteringspenning till slutet av rehabiliteringsperioden eller utbildningen.

Mera information: FPA

Studier

Utbildning efter avslutad grundskola hör inte till subjektiva rättigheter, vilket betyder att den unga och familjen separat måste ansöka om studieplats. Efter avslutad grundskola kan den unga söka sig till grundläggande yrkesutbildning inom en allmän utbildningsenhet, handledande utbildning för grundläggande yrkesutbildning (VALMA), utbildning som handleder för arbete och ett självständigt liv (TELMA) eller läroavtalsutbildning. Det lönar sig att börja fundera på alternativen i god tid innan den unga avslutar grundskolan och förbereda sig på alternativ, eftersom det kan hända att man inte kommer in på det önskade utbildningsprogrammet.

Handledande utbildning för grundläggande yrkesutbildning (VALMA)

Den handledande utbildningen för grundläggande yrkesutbildning omfattar 60 kompetenspoäng och studietiden är vanligtvis ett år.

De studerande i utbildningen som handleder för grundläggande yrkesutbildning har möjlighet att förbereda sig för läroavtalsutbildning. Studerande som förbereder sig för läroavtalsutbildning har möjlighet att avlägga utbildningsdelar i enlighet med sin personliga studieplan i huvudsak på en arbetsplats. De studerande kan i vilket skede som helst av den handledande utbildningen övergå till läroavtalsutbildning, om lämplig läroavtalsarbetsplats hittas.

Utbildning som handleder för arbete och ett självständigt liv (TELMA)

Utbildningen som handleder för arbete och ett självständigt liv omfattar 60 kompetenspoäng och studietiden är vanligtvis ett år. Med utbildningsanordnarens beslut kan utbildningen som handleder för arbete och ett självständigt liv på grundval av den personliga studieplanen omfatta högst 3 år.

Utbildningsanordnare i Svenskfinland

Optima är den enda utbildningsanordnaren som ordnar VALMA- och TELMA-utbildning på svenska. Optimas uppsamlingsområde är stort och alla som söker in får inte plats. Enheterna finns utspridda i hela Svenskfinland; Jakobstad, Nykarleby, Vasa, Pargas, Helsingfors och Borgå.

Studiestöd

Studerande kan ansöka om studiestöd bestående av studiepenning, bostadsbidrag samt stadsgaranti för studielån. OBS! En ung person som får sjukpension kan inte få studiestöd, men nog rehabiliteringspenning för studietiden.

Mera information: Optima, FPA

Arbete

Arbete med lön och lönesubvention

När den unga närmar sig vuxen ålder blir det aktuellt att fundera på arbete. Möjligheten att få arbete beror på hur situationen ser ut i samhället och på arbetsmarknaden. Lönearbete innebär att den unga personen har en anställning som arbetsgivaren betalar lön för. Den unga kan också vara anställd med lönesubvention, vilket innebär att arbets- och näringsbyråerna betalar ut en lönesubvention för lönekostnader till arbetsgivaren. Lönesubvention är ersättning för att arbetsgivaren kanske måste använda mer tid än normalt för arbetshandledningen för arbetstagaren. Lönesubvention beviljas alltid enligt prövning och baserar sig på den arbetslösa arbetsökandens servicebehov.

Mera information: Arbets- och näringsbyråerna, socialväsendet

Arbete med stöd

Arbete med stöd är en internationell metod (en: supported employment; fi: tuettu työllistyminen) med vilken man stöder personer som av olika orsaker har svårt att hitta, få och behålla ett arbete. Personen får en arbeidskonsulent, som är särskilt utbildad i metoden Arbete med stöd. Arbetskonsulenten gör tillsammans med den stödbehövande en karriärplan och ger individuellt stöd. Det kan till exempel handla om att förbereda sig för en arbetsintervju, förhandla om ett arbetsavtal, bekanta sig med arbetsplatsen, utvecklas i arbetsuppgifterna och på arbetsplatsen och stöd till arbetsgivaren. Syftet är att personen med utvecklingsstörning får en anställning på arbetsmarknaden.

Mera information: Arbets- och näringsbyråerna, socialväsendet

Tips!

Om man får sjukpension från FPA och arbetsinkomsterna överstiger 737,45 euro i månaden kan man lämna folkpensionen vilande för minst 3 månader och för högst 2 år.

Arbets- och dagverksamhet

Om den unga har svårt att få arbete kan det hända att det blir aktuellt med daglig verksamhet. Daglig verksamhet ordnas på olika sätt, ofta i särskilda lokaler med handledare. Kommunen är skyldig att erbjuda arbets- och dagverksamhet. I Finland drivs dag- och arbetscentraler av kommuner och samkommuner, såsom Kårkulla samkommun.

Till personer som deltar i arbets- och dagverksamhet betalas en arbetsersättning. Arbetsersättningen betalas utöver pensionen och den är skattefri. Arbetsersättningen är mellan 0–12 euro om dagen, enligt kommunens beslut. Därtill kan tillkomma kostnader för lunch och bussresor.

Arbetsverksamhet och utlokaliserat arbete

Olika former av arbetsverksamhet är *arbetsverksamhet som ges i en arbetscentral* och *utlokaliserat arbete* som ordnas på vanliga arbetsplatser.

De flesta människor med lindrig och måttlig utvecklingsstörning arbetar på ett arbetscentral. Målen för en arbetscentral är i allmänhet rehabiliterande eller sociala, även om arbetsresultaten också har betydelse. Arbetsuppgifterna består vanligen av underleverantörsuppgifter för industrin, till exempel företag inom metall- och träindustrin, väveri- och sömnadsarbeten samt av annan egen produktion.

Syftet med utlokaliserad arbetsverksamhet är att ge en person med utvecklingsstörning möjlighet att på en vanlig arbetsplats lära sig att arbeta och få mera färdigheter. De personer som deltar i utlokaliserad arbetsverksamhet arbetar på vanliga arbetsplatser, men utför sitt arbete som en del av specialomsorgen och är skrivna i en arbets- och dagcentral. Till skillnad från arbete i anställningsförhållande betalas ingen lön i utlokaliserad arbetsverksamhet och personen är inte i anställningsförhållande. I vissa fall kan uppgifterna i utlokaliserad arbetsverksamhet motsvara uppgifterna i ett vanligt arbetsförhållande.

Dagverksamhet

Dagverksamhet ordnas på en dagcentral för personer med omfattande stödbehov. Verksamheten planeras utgående från människan. Syftet är att stödja självständighet, att träna sociala färdigheter och samarbetsförmåga samt att ordna lämplig arbetsverksamhet eller sysselsättning.

Mera information: socialväsendet

Ett eget hem

Att flytta till ett eget hem är ofta en stor händelse i en persons liv. Personer med utvecklingsstörning har rätt att påverka var, hur och med vem de bor samt hur stort stöd de behöver och på vilket sätt stödet ges. Den unga kan också beviljas boendeträning eller flyttningsförberedelse för att förbereda sig för flyttningen till ett eget hem.

Personer med funktionsnedsättning har rätt att välja hemkommun. En person som på grund av funktionsnedsättning inte kan bo självständigt har rätt att anhålla om service och vårdplats också i en annan kommun än hemkommunen. Kommunen ska då behandla ansökan, bedöma den sökandes behov av service och fatta beslut om beviljande av service. Efter att ha fått beslut om tjänster och vårdplats kan man flytta till kommunen. Om man på grund av sin funktionsnedsättning genom myndighetsbeslut har placerats i institutionsvård, familjevård eller boende med boendeservice har man också rätt att välja hemkommun. Rätten att välja hemkommun gäller främst dem som behöver institutionsvård, familjevård eller placering i serviceboende. Personer som bor i hyresbostad eller i ägarbostad omfattas därmed inte i regel av tillämpningsområdet. Om personen inte är i behov av vård eller service dygnet runt och om personen kan flytta själv kan flyttningen från en kommun till en annan ske som en alldeles vanlig flyttning.

Mera information: socialväsendet

Tips!

FDUV ordnar kurser i flyttningsförberedelse. Via flyttningsförberedelse får personer med utvecklingsstörning, anhöriga och personal en möjlighet att hantera förändrade livssituationer och förbereda sig för något nytt. Stödet fortgår före, under och efter flytten till ett eget hem. Under kurserna får deltagarna bekanta sig med olika sätt att bo och tillsammans fundera på vad det innebär att flytta till ett eget hem.

Mera information: FDUV, socialväsendet

Intressebevakning

Vid 18-års ålder blir den unga myndig och får själv bestämma om sina ärenden och sin egendom. Många behöver ändå stöd och hjälp då det gäller skötsel av ekonomiska ärenden, och i vissa fall också vid skötsel av ärenden om vård och omsorg. Många föräldrar fortsätter att sköta ekonomiska ärenden på inofficiell basis. Däremot kan det vara svårt för föräldrar att få information och påverka tjänster ifall de inte är lagligt utsedda intressebevakare då den unga uppnår myndighetsålder. Det är därför skäl att noga överväga om ansökan om intressebevakning ska göras samt om ansökan ska utsträcka sig också till ärenden som gäller huvudmannens person. Enligt lagen om förmyndarskap är förutsättningen för intressebevakning att personen inte själv kan sköta sina ärenden eller att de är omöjliga att sköta på annat sätt.

Familjen kan boka tid hos magistraten och diskutera vilka ärenden som ska skötas, vilka ärenden som personen inte själv kan sköta samt vilka andra alternativ som finns. Samtidigt utreder man om personen kan sköta sina ärenden på annat sätt, utan en intressebevakare, till exempel genom elektroniska tjänster i FPA, fullmakter eller betalningstjänst. Intressebevakning innebär en begränsning av personens rättsförmåga och därför är det viktigt att först utreda om ärendena kan skötas på annat sätt.

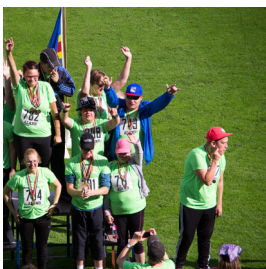
Personen som behöver hjälp med att sköta sina ärenden och som förstår vad intressebevakning innebär kan själv ansöka om att få en intressebevakare samt begära att en viss person utses till intressebevakare. Denna ansökan görs hos magistraten som fattar beslut så fort som möjligt, vanligtvis inom några månader. Ansökan kan även lämnas in av till exempel en anhörig, en läkare, FPA, banken eller socialbyrån. I dessa fall är det tingsrätten som utser en intressebevakare. Tingsrätten fattar även beslut i de fall då till exempel personen motsätter sig intressebevakning, om personen inte själv förstår ärendets betydelse eller om det råder stridigheter om vem som ska bli intressebevakare.

Den allmänna intressebevakaren ser till att huvudmannens tillgångar räcker och sköter huvudmannens ekonomi, till exempel betalar räkningar och ansöker om förmåner från FPA. En allmän intressebevakare strävar också efter att träffa sin huvudman vid behov. Däremot har den allmänna intressebevakaren sällan tillräckligt med tid för att aktivt bevaka huvudmannens övriga intressen. Därför har många anhöriga valt att fortsätta vara intressebevakare för sina barn, eftersom de då också drivit frågor som inte har direkt ekonomisk betydelse för huvudmannen, men som kan påverka hans livskvalitet. Många föräldrar är utsedda intressebevakare för sina barn. Det är enligt lagen möjligt att utse två intressebevakare till exempel så att föräldrarna delar på uppdraget. Detta är ändå ovanligt. Det är också bra att i god tid fundera om någon annan närstående, till exempel syskon eller övriga släktingar som känner personen väl, har möjlighet att ta över intressebevakaruppdraget innan de egna krafterna börjar tryta. Till exempel ett syskon kan vara ett bra alternativ, om hen känner den unga väl och har en realistisk syn på hens stödbehov och intressen.

Mera information: Magistraten, www.fduv.fi/intressebevakning

Stöd via tredje sektorn

Fritids-, kultur- och idrottsverksamhet

FDUV:s lokala DUV-medlemsföreningar ordnar ett varierande och omfattande utbud av fritids-, kultur- och idrottsaktiviteter för personer med utvecklingsstörning och deras anhöriga. Det ordnas även verksamhet för familjer. Förbundet ordnar dessutom till exempel kurser, veckoslutsläger och dansverksamhet. Idrottsdagar ordnas regelbundet för hela medlemskåren.

Mera information: FDUV, DUV-föreningarna samt ansvariga fritidsledaren eller föreningssekreteraren inom respektive förening.

Läger

FDUV:s sommarverksamhet omfattar årligen cirka 30 lägerperioder i form av barn-, ungdoms-, vuxenläger, temaläger, semesterveckor och avlastningsläger. Lägren ordnas som veckoläger huvudsakligen under juli månad på olika orter i Nyland, Åboland och Österbotten. Sommarverksamheten samlar varje sommar cirka 400 deltagare. FDUV och de lokala DUV-föreningarna ordnar även smågruppsresor, veckoslutsläger, utfärder m.m. under sommaren och vintern.

Mera information: FDUV:s fritids- och föreningskoordinatorer i södra Finland och i Österbotten.

Hjälpmiddel för idrott och motion

På *Välineet.fi* finns information om aktörer som hyr ut motions- och idrottshjälpmiddel för personer med funktionsnedsättning. Aktörer är bland annat SOLIA som hör till Finlands Handikappidrott och -motion (VAU), Malike som hör till Kehitysvammaisten Tukiliitto, Kunskaps- och resurscentret för anpassad motion vid Pajulahti och Yyteri för alla. SOLIA (anpassad hjälpmedelsverksamhet för

idrott och motion) erbjuder testning och uthyrning av hjälpmedel för motion. De erbjuder även information om och sakkunnigutlåtanden vid anskaffningen av egna hjälpmedel. SOLIA deltar i samarbetsvenemang med olika sektorer och likaså i utvecklingsarbetet av hjälpmedel för idrott och motion. SOLIA hyr ut hjälpmedel till alla utan diagnos- eller organisationsgränser. Hjälpmedlen och redskapen passar främst personer som rör sig självständigt. Malike hyr ut hjälpmedel för bland annat fritidsaktiviteter men bara till personer med grava funktionsnedsättningar. Uthyrningsställen finns i Helsingfors, Tammerfors och Rovaniemi. Uthyrningen i Tammerfors betjänar hela landet.

Mera information www.fduv.fi/fritid.

Lärum

Lärum erbjuder specialpedagogiska material och handledning. Lärum-förlaget har utställningar både i Helsingfors och i Vasa. Här kan du få handledning eller tips och idéer kring material eller frågeställningar av en pedagogisk handledare. Lärum-förlaget är återförsäljare av Protacs bollprodukter i Finland. Bollprodukterna är hjälpmedel för personer med psykisk och motorisk oro. I alla produkter ingår bollar som aktiverar känselsinnet, led- och muskelsinnet. Med produkterna kan man få hjälp vid sömnstörningar, skapa lugn och trygghet och få en bättre kroppsuppfattning. Man kan bekanta sig med produkterna både i Vasa och i Helsingfors.

Mera information: FDUV, Lärum (www.larum.fi)

Stödperson via SAMS

En stödperson är en vän, en ledsagare eller en kontakt till samhället. En del kommuner betalar ersättning för stödpersonsverksamhet. Fyra Betydelsefulla Timmar förmedlar stödpersoner för personer med funktionsnedsättning i Svenskfinland.

Mera information: www.samsnet.fi/verksamhet/4bt

Projekt: Det europeiska funktionshinderkortet

Med projektet Funktionshinderkort (2016–2017) vill Europeiska kommissionen främja jämlikhet, delaktighet och rörlighet i Europa bland personer med funktionshinder. Målet är att få ett enhetligt

Funktionshinderkort i de europeiska länderna.

Funktionshinderkortet kommer att finnas till för personer som behöver särskilt stöd med att delta i samhällets verksamhet. Funktionshinderkortet fungerar inte ännu och man kan ännu inte ansöka om det. Inom projektet jobbar man som bäst med att utveckla Funktionshinderkortet i Finland.

Mera information: Projektets webbsida <http://www.vammaiskortti.fi/svenska.html>

Bidrag från Tukilinja

Vammaisten koulutuksen ja työllistymisen tuki (VKTT) ry är en liten expertorganisation som bedriver ekonomisk bidragsverksamhet med medel som föreningen anskaffar genom att ge ut Tukilinja, en specialtidsskrift för handikappsektorn. Varje månad delar Tukilinja ut cirka 43 000 euro i bidrag och hjälpmedel till handikappade personer samt till föreningar och projekt som direkt stöder dem.

Organisationen och tidskriften är finskspråkiga. Stödet ges ändå även till svenskspråkiga!

Mera information: <http://www.tukilinja.fi/kort-pa-svenska/>

Checklista | Födelsedagar

15 år

Vid 15 år kan du skaffa körkort för moped eller med specialvillkor för lätt fyrhjuling (mopedbil eller mopedfyrhjuling) om läkaren bedömer att hen har körförmåga och hen klarar av de behövliga teori-, hanterings- och körproven.

16 år

Vid 16 år flyttas du inom hälsovården från tjänster för barn till tjänster för vuxna, till exempel på sjukhus får den unga vård på avdelningen för vuxna.

Du har rätt att få eget FPA-kort, det vill säga ett sjukförsäkringskort. Det här betyder att 16-åringen är försäkrad mot arbetslöshet och arbetsoförmåga och att sjukförsäkringsersättningen betalas till den unga själv, inte hens föräldrar.

En ungdom i åldern 16–19 kan få FPA:s rehabiliteringspenning för unga, om hens arbets- och förvärvsförmåga eller möjligheter att välja yrke och arbete är väsentligt försvagade på grund av sjukdom, skada eller funktionsnedsättning och hen behöver särskilda stödåtgärder för att kunna studera eller delta i annan sysselsättningsfrämjande rehabilitering (t.ex. arbetsprövning eller arbetspraktik). Den unga behöver en individuell studie- och rehabiliteringsplan av hemkommunen. Målet är att de unga ska rehabiliteras så att deras möjligheter till sysselsättning förbättras.

- Den unga har rätt till sjukdagpenning via FPA.
 - Den unga kan ha rätt till FPA:s handikappbidrag för över 16-åringar.
 - Den unga kan ha rätt till FPA:s sjukpension samt vårdbidrag för pensionstagare.
 - Den unga får ett skattekort.
 - Den unga kan ansluta sig till ett trossamfund eller utträda ur ett trossamfund med föräldrarnas skriftliga tillstånd.
-

17 år

Läroplikten upphör i slutet av det läsår under vilket den unga fyller 17 år, om läroplikten inte redan har fullgjorts.

Barnbidraget som utbetalas av staten upphör då den unga fyller 17 år. Om den unga beviljas pension och vårdbidrag för pensionstagare vid 16 år upphör barnbidraget redan vid den här tidpunkten.

Tips!

Broschyr: Goda råd om pengar

Goda råd om pengar är en lättläst broschyr om vardagsekonomi. Man kan beställa broschyren genom att mejla LL-Center (ll-center@fduv.fi). Goda råd om pengar finns på webben på www.fduv.fi.

Vid 18 år är den unga myndig och får själv bestämma om sina ärenden och sin egendom.

Den unga har rösträtt. Hen kan rösta och ställa upp i val. Däremot kan en ung person som står under förmyndarskap (som har en utsedd intressebevakare) inte ställa upp i val.

Den unga har rätt att ingå äktenskap eller att registrera ett parförhållande.

Den unga får köpa svaga alkoholdrycker och tobak.

Den unga har rätt att öppna ett eget bankkonto och förvalta de medel som hen förtjänat med sitt eget arbete. Från 1.1.2017 har alla rätt till ett betalkonto med basfunktioner och nätbankskoder.

Den unga kan få körtillstånd som behövs för person- eller lastbil eller motorcykel. Med specialtillstånd kan den unga få körkort redan som 17-åring. En utvecklingsstörning utesluter inte automatiskt möjligheten att få körtillstånd. Den unga måste ändå klara av behövliga teori-, kör- och hanteringsprov. Kontakta bilskolor för att höra om de erbjuder anpassad körundervisning.

Den unga kan ansöka om ersättning för bilanskaffning, hjälpmedel och ändringsarbeten i bilen.

Den unga kan inträda i eller utträda ur ett trossamfund.

Värnplikten inleds det år som mannen fyller 18 år och han kallas till uppbåd. Män med åländsk hembygdsrätt är befriade från värnplikt och Jehovas vittnen kan ansöka om uppskov eller befrielse från värnplikt. Kvinnor kan göra frivillig militärtjänst. En lindrig utvecklingsstörning utesluter inte automatiskt möjligheten att göra militärtjänst, men utvecklingsstörningen påverkar personens funktionsförmåga och kan därmed påverka hens tjänsteduglighet. Funktionsförmågan bedöms av en läkare. Om den värnpliktige inte är tjänstduglig befrias han från tjänstgöring.

När den unga fyller 20 år upphör rehabiliteringspenningen för unga.

Bok: Rör dig tryggt på internet

Med hjälp av boken lär du dig använda internet på ett tryggt sätt. Boken berättar om hur man ska bete sig på internet och vad man ska vara försiktig med. Man lär sig om både fördelar och risker på internet, till exempel i sociala medier, e-post, internetbanker och internetbutiker. Man lär sig också om upphovsrätt, virus och vad som är olagligt på internet.

Läger: Lär känna militärlivet

Försvarsutbildningsföreningen ordnar i samarbete med FDUV militärläger med jämna mellanrum. Lägre ger deltagarna möjlighet att bekanta sig med beväringarnas vardag och garnisonens verksamhet. Mera information: www.fduv.fi/lager.

Litteraturtips

Faktaböcker

Patrick, Nancy Jr. (2010). Leva med asperger -en praktisk guide för tonåringar och vuxna

För ungdomar och vuxna som har Aspergers syndrom är det sociala livet extra krävande. Denna bok ger råd och tips som kan göra livet lättare att leva inom många centrala områden som vänskap, familjeliv, dejting, utbildning, tandläkarbesök, arbete och boende.

Lotta Löfgren-Mårtenson: "Får jag lov?" - Om sexualitet och kärlek i den nya generationen unga med utvecklingsstörning. (2003)

Lotta Löfgren-Mårtenson: Hur gör man? (2009)

Lättlästa böcker

- *Kompisar kärlek känslor - Du och andra tillsammans* från LL-förlaget

Serien *STRESSA NER!* från Nypon förlag

- Nyfiken på sex och kärlek?
- Tro på dig själv
- Coola ner dig!

Serien *FIXA*:

- FIXA tvätten
- FIXA i köket
- FIXA städningen

Vila dig i form Emmas liv från Vilja förlag:

- Våga hoppa
- Kär i kärleken
- Första dansen
- Egen nyckel

Fler böcker från Vilja förlag:

- Vardag - i tvättstugan
- Vardag - På Björkgården
- Hon & Han – Plånboken
- Hon & Han - Flörten

Vardagsserien:

- Ska vi bo ihop?
- En dag på jobbet
- Flytta hemifrån
- Nu är det fest
- Börja jobba, m.fl

Lärums egen produktion

Serien *Jag i samhället*:

- Arbetslivets ABC
- Familj och välfärd
- Rättsstaten Finland
- Pengar och ekonomi
- Makt och påverkan

Mera information och beställningar: shop.larum.fi